

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ У ВІДРОДЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ 1917–1918 рр.

Кооперативні об'єднання та товариства відіграли важливу роль у процесі відродження національної освіти за доби Української Центральної Ради. За часів російського самодержавства умови для розвитку освіти в Україні були несприятливими. Адже здійснюючи колоніальну політику, царизм свідомо гальмував розвиток усіх ланок шкільництва в Україні. В країні була повністю відсутня мережа державних навчальних закладів з українською мовою викладання. У руках царизму школа являла собою засіб русифікації та денаціоналізації українців. Саме тому питання української народної школи привертало увагу передової частини української громади.

Повалення самодержавства в Україні призвело до піднесення національно-освітнього руху. Його головним гаслом стала боротьба за рідну школу для всіх народів. На I Всеукраїнському з'їзді кооперативних союзів (1917 р.) було вироблено докладний план організації культурно-просвітницької діяльності кооперативів. Він передбачав поширення по свій Україні так званих кооперативних шкіл з українською мовою викладання, введення предмета кооперації в загальноосвітній школі, запровадження рідної викладової мови по всіх освітніх закладах України [2, с. 14].

Найкраще у цій справі відмітили себе такі великі кооперативні об'єднання як Полтавська Спілка Споживчих Товариств, Дніпросоюз у Києві, Уманський союз, Вінницький споживчий та кредитовий союзи тощо. Вони відіграли важливу роль у вирішенні гострої проблеми – відсутності підручників для українських навчальних закладів. Полтавська Спілка Споживчих Товариств до початку 1917/18 шкільного року видала «Український буквар» С. Русової, «Читанку» О. Білоусенка накладом у 100 тис. примірників, «Українську граматику» О. Курила – 200 тис. примірників. Займалися друкуванням підручників пересувне кооперативне видавництво «Сіяч» у Черкасах, «Час», «Криниця», «Вік», «Діло» у Києві [3, с. 85].

Під керівництвом Центрального Бюро Всеукраїнської Учительської Спілки у січні 1918 р. було організовано «Всеукраїнське Учительське видавниче Товариство» (Всеуви́то). У результаті діяльності громадсько-культурних товариств протягом 1917–1918 рр. було видано більше 160 назв підручників для українських шкіл різного ступеня навчання. Для вчителів у цей час також вийшло з друку близько 30 назв педагогічної та методичної літератури.

Важливою є участь кооперативів у заснуванні нових українських навчальних закладів – від початкових шкіл до університетів. Ініціаторами відкриття середніх навчальних українських шкіл стали кооперативні

організації Подільської, Чернігівської, Полтавської та інших губерній.

Кооперативні організації надавали в основному фінансову підтримку українським вузам. Найбільшу підтримку кооперативи все ж надавали позашкільній освіті для дорослого населення. У пресі вони постійно закликали гуртуватися навколо народної освіти та шкільництва, показувати їх важливість та значення. Кошти кооперативних організацій спрямовувалися на допомогу організації книгарень у Холмщині та Поліссі, а також «Просвітам» в Катеринославщині та видавництву «Рух» у Харкові.

Дуже яскраво проявляв свою культурно-просвітну діяльність відділ київського Дніпросоюзу. Вони займалися організацією курсів, читань, лекцій тощо. Вінницькі і Харківські кооперативні союзи відзначилися плідною роботою у галузі влаштування та проведення народних читань.

Важливою подією у розвитку народної української освіти стало створення кооперативного товариства «Українфільм». Воно мало на меті поширювати українські фільми історичного, етнографічного та географічного освітнього змісту [1, с. 251].

Кооперативні курси з часом перетворювалися у звичайні кооперативні школи. Викладали фахові дисципліни, лекції з мови, історії, географії, господарства України. У кооперативних школах і на курсах готувалися не лише кадри кооперативних працівників, але й національно-свідомий актив для громадської та державної праці. По багатьох селах і містечках вона проводила періодичні тритижневі курси.

Кооперативи фінансували заклади освіти. У 1917 р. до Полтавської Спілки Споживчих Товариств відраховано 104 913 крб. на утримання Народних Будинків, «Просвіт», громадських бібліотек, кооперативної школи, стипендій учням [1, с. 223].

Загалом варто відзначити, що кооперативні союзи відіграли важливу роль у відродженні національної освіти у період національно-визвольних змагань. Вони відзначилися у фінансуванні закладів і заходів шкільної та позашкільної освіти, оскільки новостворена Українська держава не могла в достатній мірі робити цього через низку суспільно-політичних та економічних обставин. Кооперативні товариства виявилися ініціаторами створення широкого народного освітнього руху і зробили значний внесок у розбудову української освіти.

Список використаних джерел:

1. Витанович І. Історія українського кооперативного руху: Із праць історично-філософської секції НТШ / І. Витанович. – Нью-Йорк, 1964. – 370 с.
2. Дорошенко Д. Історія України. 1917–1923. – Т. 1. Доба Центральної Ради / Д. Дорошенко. – Ужгород, 1932. – 322 с.
3. Постернак С. Із історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917–1919 рр. / С. Постернак. – К., 1920. – 410 с.